

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm XXXV. Rodulphus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

Papa mandet alicui conferri præbendam certæ valoris, aliam minoris valoris, etiam volente impetrante, conferri non posse: Ad iurisdictionem autem ad verba eiusdem c. *In ecclesia, in qua integra & dimidia præbenda habentur*. Ex his enim apparet superius tradita doctrina, si subiectum secundum se indeterminate & ad diuersas veluti species indifferens, determinetur ad rem siue speciem certam, esse qualitatem taxationis: Secus autem esset, si omnes præbendæ in aliqua ecclesia dimidiæ aut minoris valoris essent, & Pontifex pro Titio scriberet, ut vacans, aut proximè vacatura præbenda, quæ integra, aut maioris valoris sit, conferretur. Hoc in casu conferri debet præbenda dimidia: quia qualitas, in qua errauit Pontifex, non taxationis, sed demonstrationis tantum est.

3 Adijcitur verò ibid. veluti confirmationis causa, quòd huiusmodi mandata de *providendo beneficio non debent ad casus alios, quam expressos, extendi*: Quia fines mandati diligenter sunt custodiendi, l. diligenter §. ff. mandati; Neque interpretatione benigna, siue per epikeian extendi potest; eadem ratione, quòd Principalis etiam alterum mandaturus fuisset, si in mentem ei venisset &c. Cum enim aliud, & non istud mandarit, sequendus est tenor & forma mandati, ut docet Innoc. in c. super literis n. 3. hoc tit. Et ideo generalem regulam tradit idem Innoc. hic, Syl. ver. rescriptum q. 1. in fine, Philip. Decius in reg. 110. ff. n. 13. quòd rescripta ad beneficium de casu aut persona expressa ad casum aut personam non expressam extendi haud possint.

Ex dictis intelligi potest Rotæ Romanæ decis. 4. de rescript. quam supra allegavi, Abb. hic n. 6. & in c. super literis n. 6. eod. tit. Felin. hic n. vlt. Si Papa iusserit conferri alicui beneficium sacristiæ, & appellauerit dignitatem, cum esset dumtaxat officium, non currere rescriptum: quia error est in qualitate demonstrationis, non taxationis, seu determinationis: sed neque causa est concessionis gratiæ, quia si Papa sciuisset, non esse dignitatem, nihilominus cõcessisset: etenim

qui dignum maiore reputauit, etiam minore donasset. Quæ vera doctrina est, dummodo ponamus, constare de certo beneficii corpore, quod conferendum sit, & per errorem appellari dignitatem, sicuti ibidem Rota supponit. Sequens verò dicendum foret, si Papa mandet, conferri alicui dignitatem in ecclesia, ita ut ea qualitas sit determinans beneficii conferendi: Aut si mandetur alicui conferri beneficium curatum, ita ut cura sit qualitas determinans beneficii: non poterit vi huius rescripti conferri officium, aut beneficium simplex, prout ex supra dictis constat.

His explicatis, restat, ut ad quæst. respondeam, in qua interpretes hic laborant. Cum enim in casu huius c. persona, contra quam rescriptum impetratum erat, nota esset, error accidentarius circa dioccesin non debebat obesse rescripto. Respondent Abb. hic n. 4. Henric. Boich n. 3. & alij, non posse opponi contra eiusmodi rescriptum, propter expressionem alterius diocesis; sed propter distantiam itineris, si ponamus, Iudicem, ad quem reus tractus fuit, ultra duas dietas, & iure nouo ultra vnam distare.

Veruntamen retentâ explicatione huius c. quam in not. vn. proposui, aliter dicendum; In hoc ipso casu, si quis Iudicem ultra duas, aut iure nouo, ultra vnam dietam à diocesi sua impetrarit, obreptitiæ, seu falso asserens se ex alia diocesi esse, errorem hunc esse intrinsecum rescripto siue delegationi ad hunc Iudicem directæ; & causam principalem siue finalem eius, quia si Papa veritatem cognouisset, huic Iudici nequaquam delegasset: aut saltem non tali modo, ac formâ, sed cum clausula derogatoria dietarum &c. Ideoque contra rescriptum istud tanquam obreptitium, ratione falso nominatæ diocesis, rectè excipitur, prout in hoc c. manifestè indicatur.

CAPITVLVM XXXV. Rodulphus.

PARAPHRASIS.

Remigius literas impetrauit contra Episcopum

pum Sagiensem, & quosdam alios Sagien-
diocesis, super controuersis de rebus
& aliis rebus. Iudices delegati vigore hu-
ius rescripti citarunt Valentinum Recto-
rem ecclesie S. Christophori in ciuitate
Sagienfi, quocum controuersia Remigio
erat, fortasse de iure decimarum. Sed Va-
lentinus excipiendo proposuit, quod vi
huius rescripti Apostolici conueniri non
possit, cum ipse de ciuitate sit Sagienfi:
clausula autem illa, *Ex quosdam alios de
diocesi Sagienfi*, non comprehendat exis-
tentes in ciuitate, sed extra ciuitatem.
Cum autem iudices exceptionem hanc
admittere nollent, Valentinus ad Papam
Gregorium XI. appellauit, qui postea re-
scripsit, exceptionem iustam fuisse, ideò
que irrita esse declaranda, quæ à iudicibus
illis contra Valentinum acta vel decreta
fuerunt.

SYMMARIVM.

1. *Per rescriptum impetratum contra ho-
mines diocesis, non intelliguntur, nec
conueniri possunt homines ciuitatis, quæ
est caput diocesis.*
2. *In materia odiosa uocabulum accipi de-
bet strictè, modo fraudis aut elusio statuti,
vel dispositionis sequi non possit; in ma-
teria fauorabili, amplè. & hoc etiam in
materia indifferente, si ampla acceptio
magis uocabulo propria, & usitata est.*
3. *In materia odiosa nomine ciuitatis ea
tantum comprehenduntur, quæ muro-
rum ambitu continentur, in fauorabili,
adiacentia suburbia, & pagi ad ciuita-
tem pertinentes.*
4. *In fauorabilibus nomine territorij, diæ-
cesis, aut diocesanorum, intelliguntur
etiam loca & persone intra territori-
um, aut diocesis exempta.*
5. *Prorogatio iurisdictionis delegata par-
tium consensu fieri non potest de persona
ad personam, potest tamen de re ad rem.*

NOTANDVM Vñ. Per rescriptum im-
petratum contra homines diocesis, non

possunt conueniri homines ciuitatis, quæ
est caput diocesis. Ita omnes hinc.

Pro intellectu autem, ac defensione huius
c. aduertendum est; Non raro accidere, ut vo-
cabulum vnà, & non inusitata, vel etiam pro-
pria significatione, accipiatur latè; alià verò,
etiam inusitata significatione, capiatur stri-
ctè, specificè, aut partialiter. Tum verò si non
appareat, quænam fuerit mens statuentis aut
disponentis, adeòque in dubio, vtra earum
acceptio præferenda sit, hæc regula tra-
di debet: Quòd in materia odiosa, uocabulum
accipi debet, secundum strictam significatio-
nem; dummodò fraudis, aut elusio statuti, vel
dispositionis sequi non possit. At verò in
materia fauorabili, uocabulum accipi debet
secundum amplam eius significationem. Imò
etiam in materia indifferente, si ampla ea ac-
ceptio magis uocabulo propria, magisue usi-
tata sit. Ita docent hinc Imola, Abb. Felin. &
alij.

Nunc afferemus exemplum doctrinæ:
Primum est in c. si sententia 26. de sent. ex-
comm. in 6. ubi habetur, quòd interdicto po-
pulo, si aliud expressum non sit, non censetur
interdictus clerus. Ratio est: Quia populus
sæpe ita accipitur, ut à clero distinguatur;
quare cum materia interdicti pænalis, ideò-
que odiosa sit, uocabulum *populus* in dubio,
iuxta strictiorem hanc significationem accipi
debet. At verò in materia fauorabili, ut si pri-
uilegium seu gratia aliqua concedatur popu-
lo Augustano, etiam Clericiac Religiosi in-
colæ comprehenduntur, argum. §. Plebs au-
tem, Instit. de iure natur. gent. & ciuili, ubi di-
citur, quòd appellatione populi vniuersi ci-
ues significantur, connumeratis etiam patri-
tiis & senatoribus. Videri potest Syl. ver.
clericus 1. q. 2. Angel. eod. ver. 1. n. 2. & quæ
hinc Felin. congesit n. 18. Simili ratione do-
cui in Theol. moral. lib. 1. tract. 5. p. 4. c. 4. n. 3.
Quòd in materia odiosa nomine clericorum
non venit Episcopus, neque Religiosi: At
verò in materia fauorabili comprehendun-
tur, cum verè clerici sint.

Alterum. Nomine ciuitatis in materia o-
diosa, ea tantum continentur, quæ murorum
ambitu inclusa sunt; non item adiacentia sub-
urbia

urbia, & pagi ad ciuitatem pertinentes, vti colligitur ex c. si ciuitas 17. de sent. excomm. in 6. & docet Abb. hinc n. 4. Felin. n. 1. Excipi tamen debet, vt supra, I. Nisi aliud appareat ex verbis dispositionis. II. Nisi fraus aut illusio statuti, aut dispositionis sequi possit: tunc enim, vt ait Pontifex in cit. c. si ciuitas, expedit etiam in odiosa materia, ampliorem interpretationem fieri; videl. si ciuitas interdicta sit, vt etiam adiacentia suburbia comprehensa intelligantur, quia alioquin clerici celebrandi causa passim ad suburbia se conferrent.

At verò in materiâ fauorabili nomine ciuitatis, aut vrbs veniunt etiam loca adiacentia, vt colligitur ex l. 1. ff. de offic. Præfeti vrbs, & l. ædificia 139. ff. de verb. signif. Veruntamen interdum ex circumstantiis appareret, quòd v. g. testator ciuitatem expresserit, vt à locis adiacentibus distingueret: e. c. *Legō Sempronio frumentum omne, quod in ciuitate habeo.* non videtur tunc legasse frumentum, quod extra ciuitatem est in horreis; præterquam, si inibi ad tempus tantum fuisset, vt postea ad ciuitatem transferretur. At verò si testator frumentum leget, quod Romæ habet, videri potest intellexisse etiam de frumento, quod in suburbij horreis asseruatur, prout Baldus hinc docet n. 8. Felin. n. 3.

Huc etiam spectat, quòd natus in vico, vel castro vicino ciuitati, pertinente ad eius iurisdictionem, è ciuitate oriundus dicatur, l. Qui ex vico 30. ff. Ad Municipalem. l. Qui in continentibus 147. ff. de verb. signif. & notauit Bartol. in l. 1. n. 2. ff. Ad Municipalem.

4 Tertium. In fauorabilibus nomine territorij, diœcesis, aut diœcesanorum comprehenduntur etiam loca & personæ intra territorium aut diœcesin exemptæ, non item in odiosis, vel onerosis, prout ex Paulo Castrensi consil. 132. refert & commendat Felin. hinc cit. n. 18.

Quartum exemplum habemus in c. isto. Nam licet nomen diœcesis frequenter, & quidem non improprie ita accipiatur, vt etiam ciuitatem comprehendat, in qua ecclesia Cathedralis est, vti colligitur ex c. 1. de

off. Ordinarij, & c. vn. iun. Gl. ver. diœcesis, de rerum permut. in 6. Interdum tamè strictius accipitur, pro reliquo territorio ad spiritualem Episcopi iurisdictionem pertinente, præter ciuitatem sedis & ecclesiæ Cathedralis, vti colligitur ex c. quamuis 4. de præbend. in 6. Quamobrem hæc acceptio diœcesis in scriptis ad lites, quippe quæ odiosa sunt, idèque strictæ interpretationis esse debent, c. nonnulli 28. §. sunt & alij, hoc tit. præferenda est; nisi ex adiunctis aliud colligi debeat.

Nihilominus decisionem huius c. Petr. Greg. Tholos. hinc & alij apud Abb. n. 3. tanquam minus iuridicam impugnat. Eò quòd ciuitas, in qua est ecclesia cathedralis, sit caput diœcesis: ideo comprehendi debeat in diœcesi. Respondeo; Si dicere velint, ciuitatem cathedralem reipsa contineri in diœcesi, sicuti caput in corpore, nemo id negat: Sin autem velint, nomen diœcesis nunquam vsurpari pro reliquis eius partibus, præter ciuitatem cathedralem seu episcopalem, negari debet; Cùm inusitatum non sit, vnam speciem aut partem præcipuam ita vsurpari, vt in communi nomine siue appellatione non veniat, prout videre est apud Canonistas super rubr. tit. de cognat. legali. Atque ita etiam caput non infrequenter accipi solet, vt à corpore reliquo distinguatur. Nonne etiam Episcopus est præcipuus clericorum, & tamen nomine clerici, aut clericorum in materia odiosa comprehendi non solet? Item Cathedralis ecclesia est caput ecclesiarum reliquarum diœcesis, & tamen expressè respondit Bonifac. VIII. in supra cit. c. quamuis; Si Papa mandet alicui beneficium prouideri in aliqua ecclesia ciuitatis aut diœcesis, mandatum istud ad ecclesiam cathedralem extendi non posse: Quia propter specialem eius honorem, sub ea verborum generalitate, in materia strictæ interpretationis, non censetur inclusa. Ex quo simili ratione inferunt Ioan. Andr. & Abb. hinc n. 5. cum Gl. in c. accepimus 13. ver. in maiori ecclesia, de æt. & qualit. Si Papa mandauerit alicui beneficium conferri in diœcesi, non posse ipsi conferri in ciuitate episcopali: quia in materia stricta, qualis hæc est cit-

est circa beneficia rescripta, nomine diocesis non venit ciuitas episcopalis, seu cathedralis.

QVÆSTIO hinc moueri solet circa Glos. fin. huius c. Si Papa secundum formam huius c. Iudices deleget, ad cognoscendam causam, quæ est contra Episcopum & quosdam de diocesi; atque aliquis ex ciuitate cathedrali, vi huius rescripti conueniatur, qui nihil excipiens in iudices consentiat, vtrum processus valeat. Glossa hinc rectè negat. Nam priuatorum consensu dari non potest iurisdic-tio ei, qui nullam habet, l. 3. C. de iurisdic-t. oran. Iudicum: Atqui delegatus Iudex non habet iurisdictionem, nisi secundum dependentiam à voluntate delegantis, seu mandantis. Cum itaque super personis in ciuitate non sit iurisdic-tio mandata, non potest eam partium consensu acquirere, prout expressè decisis est in c. P. & G. 40. de off. deleg.

Existimant tamen Ioan. Andr. hinc n. 13. Abb. n. 10. Imola in fine c. non improbabili-ter, contra Gl. final. hinc; Si in iudice delegato erga personam adsit fundamentum iurisdic-tionis, posse rescripti extensionem fieri ad res sub eo non comprehensas, si partes expressè vel tacitè consentiant: c. c. Si Eccle-siæ Præpositus contra Decanum impetret rescriptum ad Iudices super pannis & quibusdam aliis rebus: posse Iudices delegatos maiorem etiam causam, quam sit ea de pan-nis, proponente Præposito, cognoscere, si Decanus non excipiat, ex c. sedes 15. hoc tit. Ideoque aiunt, licèt prorogatio iurisdic-tionis delegatæ, partium consensu fieri non possit de persona ad personam, fieri tamen posse de re ad rem.

CAPITVLVM XXXVI.

Significauit.

PARAPHRASIS.

Gaspar & Bonifacius literas à Pontifice impetrarunt aduersus Episcopum Tullensem, & quosdam alios clericos: vigore harum literarum iudices citarunt Comitissam Namutensem, eò quòd frater eius,

cui in Comitatu successerat, pecunias mutuas acceperat à Gaspare & Bonifacio. Sed Comitissæ procurator exceptionem opposuit, eum frater illius tempore impetratarum literarum in viuus fuerit, & in iudicium non vocatus, ipsam conueniri amplius non posse vigore eius rescripti. Sed Iudices hanc exceptionem admittere noluerunt: quare ipsa appellauit ad Sedem Apostolicam. Vnde Resp. Gregor. IX. Ab-bati S. Iacobi, vt si res ita se habeat, acta omnia contra Comitissam irrita esse pronunciet.

SUMMARIVM.

1. Si per clausulam rescripti conueniendus moriatur ante litem contestatam, hæres eius conueniri non potest.
2. Prælatus successor per eiusmodi clausulam conueniri potest, et si rescriptum impetratum sit viuente Antecessore.

NOTANDVM VII. Si vi rescripti, seu factæ delegationis per clausulam generalem, & quosdam alios, conueniendus, ante cceptam litem moriatur, hæres eius conueniri non potest. Ita Gl. & alij communiter hinc.

Ratio huius decisionis est ista: Hæres ad-eundo hæreditatem non suscipit obligatio-nes pastorales, quas defunctus ante mortem contraxit. Atqui frater huius Comitissæ ante mortem ex Papali rescripto obligatio-nem nullam suscepit: Ergo Comitissa, ratio-ne hæreditatis aditæ, siue vt hæres, loco fratris defuncti conueniri non poterat vigore eius rescripti. Maior est certa, Minor decla-randa. Siquidem per clausulam eam genera-lem, & quosdam alios, optio datur impe-tranti, quosnam conuenire velit: Itaque pri-usquam voluntatem suam declarauerit, litem mouendo personæ particulari, vid. Comiti, nullam is ex rescripto Pontificio obligatio-nem contraxit, argum. c. pastoralis 14. in fi-ne, hoc tit.

Exinde colligitur primò, quòd aliter di-cendum, si in Papali rescripto nominatus fu-isset Comes: tunc enim rescriptum respec-tum habuisset ad eum particularem homi-nem,